

Η εμποροπανήγυρις των Ιωαννίνων

©Πιπίνα Δ. Έλλη (Elles)

Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1950 -αν θυμάμαι καλά-, και μήνα Σεπτέμβρη, σηνόταν στην πόλη μας η καλούμενη «εμποροπανήγυρις», που σε αυτό το κείμενο, από εδώ και στο εξής θα την αποκαλώ: εμποροπανήγυρη. Εστιαζόταν λοιπόν στην παραλιακή, κάτω από τα γνωστά τείχη του φημισμένου Γιαννιώτικου Κάστρου που το χτίσιμο των τειχών του πάει πίσω στα Ιουστινιάνεια έτη του Βυζαντίου. Αρχίζει από την λεωφόρο «Καραμανλή» (τότε) σχεδόν δίπλα στην κεντρική είσοδο του Κάστρου και συνεχιζόταν δεξιά της κατά μήκος της παραλίμνιας λεωφόρου. Περνούσε την τοποθεσία της «κυρά-Φροσύνης» και το ομώνυμο καφενείο, εκεί, όπου και σήμερα λειτουργούν καφενείο, μπαρ και εστιατόριο, και επεκτεινόταν πολύ πιο πέρα από το πασίγνωστο αυτό ορόσημο.

Δεν μπορώ να εκφράσω με λόγια εκείνο το συναίσθημά μου, ανάμεικτο από ανυπομονησία και χαρά, όταν σχεδιάζαμε με τη μητέρα μου, πότε να επισκεφτούμε εκεί κάτω στη γλυκειά φθινοπωριάτικη ατμόσφαιρα της λίμνης, το πολύχρωμο παζάρι, με τους τόσο διαφορετικούς ανθρώπους του και το τόσο ενδιαφέρον εμπόρευσμά τους. Μας άρεσαν οι μεσημβρινές ώρες, καθώς λίγοι επισκέπτονταν εκείνη την ώρα το παζάρι. Μπορούσαμε έτσι να συγκρίνουμε ή να παζαρέψουμε τις τιμές και τελικά να κάνουμε τα λιγοστά ψώνια μας. Εκεί λοιπόν κατέβαιναν για δεκαπέντε συνεχείς ημέρες οι συμπολίτες μας, και επίσης οι κάτοικοι των περιχώρων αλλά και των μακρινότερων χωριών, ολοκλήρου του νομού Ιωαννίνων συνήθως τα πρωϊνά, και τα βράδια περισσότερο για την αναμπουμπούλα και «τον χαβαλέ». Τα βράδια λοιπόν και κυρίως τις πρώτες ημέρες, πολύς κόσμος «έκοβε βόλτες» για να χαζεύει με τα εμπορεύματα, και κατά τη διάρκεια της ημέρας έρχονταν συνήθως εκείνοι που ενδιαφέρονταν να δουν με την ησυχία τους και να «ψωνίσουν», και που ήταν κυρίως ο θηλυκόκοσμος.

Πολύ μου άρεσε λοιπόν να πηγαίνουμε με την μητέρα μου σ' αυτό το πανηγύρι! Άλλοτε μας δίνονταν η ευκαιρία να κατεβαίνουμε όλοι μαζί, παρέα σαν οικογένεια, να διασκεδάσουμε με τις διαφορετικές συμπεριφορές και τα καμώματα των μετόχων εμπόρων με το ποικίλο εμπόρευσμά τους, και επίσης του κόσμου που κυκλοφορούσε, και να μικρο-ψωνίζουμε. Γιατί αληθινά, ήταν ένα ζωηρό και πολύχρωμο πανηγύρι, πέρα από το ποικίλο υλικό που διέθετε, που προς χαρά όλων μας, διαρκούσε δεκαπέντε ολόκληρες μέρες!

Και τι δεν έβλεπες εκεί! Διαφορετικά μεγέθη πάγκων με αμέτρητα βιβλία απάνω τους, κάποια με κοσμήματα, παράγκες με ποικιλία εσώρουχων, ρουχισμό και υποδήματα. Παράγκες με κεντήματα όλων των ειδών και μεγεθών, καθώς και με πολλά είδη υφαντών: μαλλινο-σέντονα, μαξιλαροθήκες, κουρτίνες υφαντές, μάλλινες κουβέρτες, βελέντζες, κίλιμα, χαλιά, σε ποικίλα σχέδια και χρώματα, κυριολεκτικά «χάρμα οφθαλμών»! Παρόντα τα μαγαζιά με οικιακά σκεύη, υαλικά, διακοσμητικά ή παιχνίδια για μικρούς και μεγάλους, και ευνόητα, μία ποικιλία από λιχουδιές όπως τα γλειφιτζούρια, ο χαλβάς Φαρσάλων, τα παστέλια, οι μαντόλες και το μαντολάτο που το έσπαζαν με ένα μικρό τσεκουράκι, καφετί χαλβάς με καρύδια που κοβόταν με μαχαίρι, μαλλί της γριάς, φιστίκια, αμύγδαλα, φουντούκια, πασατέμπος... Το βράδυ, ειδικοί έψηναν καλαμπόκια στην φουφού. Είναι βέβαιο ότι υπήρχαν και άλλα είδη που δεν τα αναφέρω εδώ, γιατί δεν τα θυμάμαι.

-Και δύο, δύο, δύο... και δύο, δύο, δύο... -δηλαδή δύο δραχμές- χαλούσαν τον κόσμο και την φωνή τους σίγουρα, διαλαλώντας το εμπόρευσμά τους οι πωλητές φτηνών μικροπραγμάτων, όπως ήταν τα ποτήρια του νερού, τα φλιτζάνια του ελληνικού καφέ, τα μαντηλάκια της τσέπης, κάποια οικιακά σκεύη, οι μαξιλαροθήκες και άλλα... Δύο δραχμές -γιατί αυτό σήμαινε το «δύο» του μικροπωλητή- αναμφισβήτητα ήταν ένα προσιτό σε όλους ποσό και μάλλον ευκολο-διαθέσιμο για τα παραπάνω προϊόντα.

-Έλα κυρά... η φτήνια τρώει τον παρά... φώναζαν και ξαναφώναζαν προσπαθώντας να πείσουν, από την πληθώρα του κοσμάκη, τις νοικοκυρές, κυρίως των κατωτέρων οικονομικών τάξεων, που έτρεχαν να ψωνίσουν, όσο πιο φτηνά μπορούσαν, ώστε να αναπληρώσουν κάποιες ελλείψεις του νοικοκυριού τους.

Κάποιες βραδυές γινόταν το αδιαχώρητο, σε σημείο μάλιστα, ώστε οι περιπατητές και οι ενδιαφερόμενοι, να πατούν αλληλους!.. Αφήστε πια την οχλοβοή, που σίγουρα διατάραζε την μέχρι πριν από το εμποροπανηγύρη, γαλήνη της περιοχής.

Η μητέρα μου μας έπαιρνε κάποια μεσημέρια που ο κόσμος ήταν λίγος και οι πωλητές δεν κοιμόνταν, καθώς ταξίδευαν από άλλες πόλεις και ήθελαν να ξεπουλήσουν το εμπόρευσμά τους. Ακόμα κρατάω, στην άλλη άκρη της γης όπου βρίσκομαι αυτή τη στιγμή που γράφω (3/4/2005), κάποια μαντηλάκια που είχαμε αγοράσει μαζί με τη μητέρα μου, και ένα-δύο χαλάκια «πατάκια» τα λέγαμε, -πάμφθηνα για εκείνη την εποχή, 16 δραχμές το ένα - που τα είχε αγοράσει η μητέρα μου για να ζεστάνει τα κρύα μωσαϊκά του σπιτιού, στους διαδρόμους ή στην κουζίνα, αλλά που τελικά τα είχε φυλάξει σε μπαούλο. Θα συμπληρώσω εδώ ότι η μάνα μου δεν περιοριζόταν στα παραπάνω για να ζεσταίνεται το σπίτι, αλλά έστρωνε και ωραιές μακριές κουρελούδες, που τις είχε υφάνει παλιά η ίδια και ήταν πολύχρωμες και καλοφτιαγμένες. Ήταν λοιπόν παραπάνω από «καλές»!..

Δεν έλειπαν παράλληλα και οι διασκεδάσεις-εκπλήξεις στον μύλο της πολιτείας μας, την περίοδο εκείνη. Σημειωνόταν η άφιξη μικρού λούνα-παρκ από τη μεριά του Μαβίλη, που ακίνητος και ανεπηρέαστος από το πανδαιμόνιο του πανηγυριού, δεν ξεκολλούσε τα μάτια του από τον Δρίσκο. Ανέβαιναν τα νεαρά αγόρια και κορίτσια στον «μύλο» και ούρλιαζαν όταν βρισκόταν στην κορυφή του, καθώς τα καθίσματά τους που αιωρούνταν στον αέρα, κλυδωνίζονταν με το γύρισμά του, προκαλώντας τους αφενός το δέος και αφετέρου την υπέρμετρη έκκριση της αδρεναλίνης τους, που τους έκανε να ξεδίνουν μέσα από κάποια παράφωνα ουρλιάσματα.

Τρεις-τέσσερις βάρκες που κρεμασμένες από ένα μεγάλο οριζόντιο σιδερένιο σωλήνα, κινούνταν από τους επιβάτες τους, που ήταν ένας ή δύο, όταν εκείνοι τραβούσαν το σχοινί που κρεμόταν στο μέσον της βάρκας, καθώς και που με την σειρά του στηριζόταν στο ίδιο οριζόντιο σιδερένιο σωλήνα όπως και οι βάρκες. Ήταν παρόντα και τα αλογάκια που γύριζαν, και που έκαναν θραύση στα μικρά παιδιά, αλλά και κάποια ηλεκτρικά αυτοκινητάκια στον ειδικό τους χώρο, που χτυπόταν μεταξύ τους, λες και κονταροχτυπιόνταν, κατευθυνόμενα εδώ και εκεί, χωρίς καμία τάξη ή κατεύθυνση, από τους πιτσιρικάδες. Η συμμετοχή στα ενδιαφέροντα παιχνίδια προϋπόθετε μία εξίσου ενδιαφέρουσα τσουχτερή πληρωμή. Βραβεία ήταν κάποια ποτά, κάποια παιχνίδια, κάποιες φτηνές κούκλες και άλλα.

Προσωπικά λάτρευα τα περίπτερα που εκθειάζονταν εργόχειρα και υφαντά. Νομίζω πως αν δεν είχα διαλέξει να γίνω αυτό που έγινα τελικά, θα ήθελα να είμαι υφάντρα, σαν την μητέρα μου. Τα υφαντά φιλοξενούνταν σε καλά προστατευμένη παράγκα. Ήταν ωραιότατα. Κάποια από αυτά ήταν κεντημένα στον αργαλειό και άλλα κεντημένα από χέρια σε ύφασμα υφασμένο στον αργαλειό. Υπήρχαν και πολύ όμορφα υφαντά φορέματα, ποδιές, κουρτίνες, σεντόνια, μαξιλαροθήκες και ντιβανο-σκεπάσματα μεταξύ άλλων.

Η έκθεση βιβλίου, που σήμερα αφορά τα τοπικά βιβλιοπωλεία κυρίως και γίνεται στην πλατεία απέναντι από την Νομαρχία, τότε φιλοξενούνταν επί της «Καραμανλής», στα δεξιά της οδού, δηλαδή κάτω από τα τείχη του Κάστρου, και ήταν επίσης μέρος της εμποροπανηγύρης. Τα βιβλία ήταν προϊόντα διαφόρων εκδοτικών οίκων και ανάμεσά τους, διακρίνονταν εκείνα των Ελλήνων και ξένων κλασικών, αλλά και οι μεταφράσεις στην Ελληνική, συγχρόνων αλλόγλωσσων συγγραφέων της εποχής. Καθώς, η λογοτεχνία ήταν η αδυναμία μου από ενωρίς, αλλά κυρίως όταν ήμουν μαθήτρια του Γυμνασίου, μπορούσα να αποκτήσω εκείνα που με ενδιέφεραν, με λίγα χρήματα σχετικά. Τα βιβλία αποτελούσαν πάντα φοβερή τροφή για το πνεύμα και συνέβαλαν στην διαμόρφωση της προσωπικότητας του όποιου αναγνώστη. Όπως λέει και ο πεθερός της «μαντάμ Μποβαρύ», η λογοτεχνία επηρεάζει αφάνταστα μία νέα γυναίκα, και μάλιστα πολύ πιο δραστικά από την μουσική. Για φαντάσου!

Όλα ήταν θαυμάσια λοιπόν σε εκείνο το πανηγύρι. Αποτελούσε ένα ευχάριστο διάλειμμα στην καθημερινότητα για την πλειοψηφία των κατοίκων της πολιτείας μας (πάντα τα Γιάννινα) και συνέβαλε ώστε εκείνοι που στερούνταν διασκεδαστικών εξόδων, για οικονομικούς λόγους, να μπορούν να βγαίνουν όχι μόνο για να χαζεύουν, αλλά και για να αγοράζουν κάποια απαραίτητα, σε προσιτές τιμές. Τα φτηνοπράγματα έδιναν μικροχαρές, καθώς το λιγοστό χρήμα αποκτούσε κάποια δύναμη αγοράς -έστω και μικρής- κάνοντας ευτυχισμένους, νέους γέρους και παιδιά.

Κοντά στα παραπάνω θα πρέπει να πούμε εδώ ότι δεν έλειπαν και οι βροχές στην εμποροπανηγύρη. Βλέπετε, ο Σεπτέμβρης, είναι ο πρώτος μήνας του Φθινοπώρου. Τότε όπως καταλαβαίνετε οι μικρέμποροι με τα πρόχειρα μαγαζιά, έχαναν χρήματα και ο κοσμάκης με την σειρά του στερούνταν την φτηνή του διασκέδαση.

Σήμερα οργανώνονται παρόμοιες εμποροπανηγύρεις στο Πέραμα και στην Ανατολή των Ιωαννίνων, τα οποία είχα την ευκαιρία να επισκεφτώ με φίλους το 2004. Εξακολουθούν να είναι πρόχειρες αγορές, όπως και τότε, εξίσου ενδιαφέρουσες για το κοινό, αλλά πιθανόν καλύτερα οργανωμένες. Τα προϊόντα είναι πολύ περισσότερα, τα είδη σε μεγάλη ποικιλία, καλύτερα ποιοτικά και σε πολύ συμφέρουσες τιμές. Κάποια από τα μαγαζιά τα έχουν καταστηματαρχές της πολιτείας μας, αλλά πάντα συμμετέχουν και έμποροι από άλλα μέρη της Ελλάδας. Ανάμεσα στα προϊόντα συμπεριλαμβάνονται εργαλεία και ηλεκτρικά μηχανήματα, και ακόμη εισαγόμενα δερμάτινα προϊόντα. Είναι βέβαιο, ότι δεν μπορεί να γίνει σύγκριση με την «εμποροπανηγύρη» εκείνων των χρόνων. Κοινό παραμένει το γεγονός ότι μιλάμε για «εμποροπανηγύρεις...»

Όταν πια περνούσε το δεκαπενθήμερο η παραλίμνια και η γύρω περιοχή, βουβανόταν διπλά: πρώτα γιατί άδειαζε όλη η περιοχή από τα μαγαζάκια- παράγκες και επομένως και η εμπορική κίνηση και δεύτερον μπαίναμε πλέον για τα καλά στην περίοδο του Φθινοπώρου. Κατά συνέπεια η μέρα μικραίνει και επομένως ήταν λιγότερες οι ώρες ηλιοφάνειας, έκανε ψύχρα, έβρεχε συχνά, έπεφταν τα φύλλα από τα περίφημα πλατάνια της παραλίμνιας και γενικά επικρατούσε υγρασία στο τοπίο. Άλλωστε άρχιζαν για τα καλά τα σχολεία, που σήμαινε ότι ο μαθητόκοσμος συμμαζευόταν στη μελέτη του και οι έξοδοί του μειώνονταν. Έτσι η περιοχή νεκρωνόταν και μόνο κάποια ηλιόλουστα μεσημέρια περπατούσαν λιγοστοί, εκείνοι οι αιώνια ερωτευμένοι με τη Νεράϊδα της πολιτείας μας, την Παμβώτιδα.